

2023

ISMA
ANNO 1994

**TOPICAL ASPECTS
OF SOCIAL SCIENCE
DISCIPLINES
AND INNOVATIVE METHODS
AND TECHNOLOGIES
OF THEIR LEARNING
AND TEACHING**

Scientific monograph

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дичківська І. М., Павлюк Т. О., Михальчук Р. Ю.

ВСТУП

В сучасних умовах реформаційних змін у галузі освіти, відбувається становлення нової ідентичності педагога, зумовленої реформаційними змінами в суспільстві щодо підготовки майбутніх вчителів – висококваліфікованих фахівців педагогічного профілю у закладах вищої освіти України.

Сучасна парадигма вищої професійної освіти ціленаправлена на впровадження в практику компетентнісного підходу, який реалізовується через інноваційні, активні й інтерактивні форми організації освітнього процесу з метою формування і розвитку професійних знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти.

Компетентнісний підхід в галузі освіти є визначальним орієнтиром, що підтверджується дослідженнями видатних вчених як України так і зарубіжжя (М. Аверін, І. Бех, Л. Ващенко, І. Дичківська, О. Кононко, О. Савченко, О. Пометун та ін).

Так, вчена О. Савченко стверджує, що компетентнісна освіта являється спробою вийти за межі традиційної моделі навчального процесу, освітньої діяльності загалом, відтак, результатом вважається система знань, умінь і навичок здобувача освіти, а не його здатність діяти¹.

В свою чергу О. Пометун вважає, що компетентнісний підхід у освіті – це зосередженість освітнього процесу на формуванні та розвитку загальних (базових) і спеціальних (предметних) компетентностей, в результаті чого буде сформована компетентність людини»².

Особливо актуальною є проблема використання компетентнісного підходу у підготовці майбутніх вчителів, які працюватимуть в Новій українській школі, яка передбачає різні форми надання освітніх послуг. У відповідності із законодавчо-нормативною базою України, освітня діяльність у закладах освіти направлений на всебічний розвиток дітей і

¹Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Початкова школа*. 2012. № 8. С. 1–6.

² Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65-69.

закладення фундаменту для їхньої повноцінної особистісної й професійної реалізації у сучасних умовах інформаційного суспільства.

У період шкільного навчання здійснюється інтенсивний розвиток особистості учня, формуються інтереси та вподобання щодо діяльності, з'являються улюблені предмети, хобі та захоплення. Це найбільш сензитивний період особистісного зростання й формування пізнавальних інтересів. Відтак, важливо закласти якісний фундамент знань, умінь і навичок, які знадобляться у життєдіяльності та професійному самовизначенні. А для цього має бути, перш за все, ефективно організована підготовка кадрів для Нової української школи.

У закладах вищої освіти освітній процес визначається низкою законодавчих й нормативно-правових документів. Серед них: Закони України «Про освіту»³, «Про вищу освіту»⁴, Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років⁵, Концепція Нової української школи⁶ тощо.

Організація освітньої діяльності регламентується парадигмою компетентісної освіти. Це підтверджується у працях науковців: Н. Бібік, І. Беха, В. Бондара, І. Гавриш, І. Дичківської, В. Козак, Н. Коломієць, О. Кононко, О. Савченко та ін.).

Підготовка майбутніх вчителів передбачає формування загальних, професійних та спеціальних компетенцій, які закладені в основу освітньо-професійної програми та відповідного їй навчального плану. Значною мірою якість формування компетентностей залежить від арсеналу використаних методів, засобів, прийомів та форм організації освітнього процесу і подачі нового навчального матеріалу.

Професійна підготовка вчителів перебуває в колі інтересів сучасних дослідників (О. Абдулліна, І. Зязюн, М. Марусинець, Є. Полат, О. Проскура, Л. Хомич та ін.), які відзначають потребу у застосуванні новітніх інноваційних засобів навчальної діяльності, одним із яких є проектна діяльність.

Дослідники виділяють проєктивну діяльність як інтегративну професійну якість особистості. Проектна діяльність педагога є

³ Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради УРСР від 20.08.1991*. 1991 р. № 34. С. 451.

⁴ Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014*. 2014 р. № 37-38. С. 2716.

⁵ Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/247733378>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 03.03.2023.

⁶ Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]-Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf>... Заголовок з екрану. Дата звернення: 19.03.2023.

сукупністю дій, які спрямовані на досягнення поставленої мети через розв'язання різних життєвих педагогічних ситуацій.

1. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів: аналіз поняттєво-категоріального апарату дослідження

Компетентнісний підхід є напрямом, що визначає пріоритети освітньої політики в Україні. В останні десятиліття він активно впроваджується у педагогічну науку і практику. Актуальність застосування компетентнісного підходу обумовлена необхідністю реформації, інтенсифікації й раціоналізації освітнього процесу через прогресивність змін інформаційному суспільстві.

На думку М. Кадемії, феномен «компетентнісний підхід» є запозиченим поняттям із західноєвропейської системи професійної освіти. Адже там він трактується як «навчання на основі компетенції». Це новітній підхід, який почав розвиватись лише на зламі ХХ–ХХІ ст. у США і європейських країнах⁷.

За останні десятиліття в Україні сформована концепція та стратегія розвитку освітньої галузі, фундаментальна основа компетентнісної освіти, яка включає в себе:

- сутнісне значення компетентнісної професійної освіти, що соціально обумовлює перехід усього процесу на її стандарти;

- основні закономірності та принципи її формування й сталого розвитку;

- розробку моделей і професіограм компетентного педагога;

- форми, методи, прийоми та технологій формування висококваліфікованого фахівця;

- діагностичну батарею для вивчення рівня сформованості компетенцій (В. Андрущенко, І. Бех, О. Кононко, В. Кремень, В. Семіченко, С. Сисоєва, О. Пехота та інші).

В основі компетентнісної освіти лежать напрацювання вчених-гуманістів, прихильників особистісно зорієнтованого навчання дітей (А. Маслоу, О. Савченко, К. Роджерс, Т. Поніманська, В. Франкл, Л. Хоружа, І. Якиманська та інші). Більшість досліджень є вузькоспеціальними, однак всі вони разом охоплюють широкий пласт

⁷ Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 160-166.

педагогічної освіти і загальної підготовки фахівців для Нової української школи⁸.

Модернізаційні процеси в сфері освіти знаменуються зміною знаннєвої парадигми на компетентнісну, а це, відповідно, потребує удосконалення підходів щодо цілеспрямованої і всебічної підготовки майбутніх вчителів до роботи з учнями, які навчаються в Новій українській школі.

Зауважимо, що процес компетентнісного зростання здобувачів вищої освіти має глибоке підґрунтя, що закладене в законодавчій і нормативно-правовій базі. Вектор зростання професіоналізму майбутніх вчителів передбачений в основних документах, що регламентують організацію освітнього процесу.

Так, у Законі України «Про освіту» компетентнісний підхід передбачений навіть у меті освітньої діяльності: «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства, її індивідуальних талантів, інтелектуальних, творчих та фізичних здібностей, формування ціннісних орієнтацій й необхідних для життєдіяльності й успішної самореалізації компетентностей, виховання творчих, кваліфікованих, відповідальних громадян, які спроможні здійснити свідомий суспільнозначущий вибір та ціленаправляти власну діяльність на користь суспільству, враховуючи потреби і бажання інших людей, збагачення інтелектуального, економічного, творчого й культурного потенціалу населення, підвищення загального освітнього рівня громадян для підтримки сталого розвитку України і її проєвропейського вектору»⁹.

У Законі України «Про вищу освіту» висвітлюється сам феномен «компетентність», який означається динамічною комбінацією знань, умінь й практичних навичок, способів мислення, особистісних, професійних, світоглядних та громадянських якостей, високих морально-етичних цінностей, що уможливило здатність людини успішно реалізовувати професійну й подальшу освітню діяльність та є результатом навчання на певному рівні вищої освіти¹⁰.

Нині створюються й активно впроваджуються в практику освітньої діяльності нові галузеві стандарти вищої освіти, які передбачають

⁸ Франчук Т. Й. ВНЗ як суб'єкт інтеграції теорії і практики компетентнісної професійної освіти: проблеми та перспективи. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 5-10.

⁹ Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради УРСР від 20.08.1991*. 1991 р. № 34. С. 451.

¹⁰ Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014*. 2014 р. № 37-38. С. 2716.

застосування компетентнісного підходу у підготовці майбутніх педагогів. Відбувається зміна змістової частини процесу: відхід від оцінювання знань здобувача освіти закладу вищої освіти та перехід до оцінювання його компетенцій компетентнісного зростання в цілому. У той же час змістові характеристики професійних компетенцій переважно підпорядковані змісту типових завдань освітньої діяльності й змісту професійних (виробничих) функцій майбутнього педагога. Відтак, підготовка майбутніх фахівців галузі освіти регламентується обсягом й змістом певного набору компетентностей й компетенцій, а характеристика змісту компетенцій проектується визначеними компонентами, критеріями й показниками сформованості професійної компетентності.

Низка вчених присвятила свої дослідження саме цьому феномену. Так, О. Пометун стверджує, що компетентнісний підхід в освітній діяльності – це спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток загальних (базових) і спеціальних (предметних) компетентностей, які в сукупності сформулюють загальну компетентність людини»¹¹.

Вчена О. Савченко наголошує на тому, що сутність компетентнісного підходу до навчання передбачає звичний результат навчання, де поняття «я знаю» перетворюється на поняття «знаю, як це застосувати в житті, я це усвідомлюю та розумію»¹².

Дослідник І. Зязюн вважає компетентнісним підходом єдину систему, яка включає мету, вибір змісту, організаційну та технологічну складову забезпечення процесу підготовки педагога до роботи в Новій українській школі на основі виокремлення спеціальних, загальних й ключових компетенцій, що гарантують високий рівень та результативність професійної діяльності вчителя.

Він виділяє наступні функції компетентнісного підходу:

– дозволяє більш чітко визначити номенклатуру та логіку розвитку більш значущих в професійному плані педагогічних знань та вмінь, що відповідають сучасному розвитку науки;

– з його допомогою можна безпомилково визначити орієнтири у конструюванні змісту педагогічної освіти та професійної діяльності;

– означення головних, загальних та спеціальних компетенцій дозволяє розробити детальну та вивірену систему діагностики рівня професійної компетенції майбутнього педагога на всіх етапах його підготовки, набуття компетентності.

¹¹ Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65-69.

¹² Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Початкова школа*. 2012. № 8. С. 1–6.

– відображає уявлення про стан професіоналізму та ділові якості сучасного педагога та зумовлює позитивний вектор впливу на розвиток інноваційних процесів в сучасній системі педагогічної освіти¹³.

Ключовими складовими компетентнісного підходу є набір компетенцій, компетентність і професійна готовність до педагогічної діяльності.

Термінологія поняття «компетентність» досить широко досліджена. Так, у Словнику із професійної освіти означений феномен трактується як «сукупність знань та вмінь, які необхідні для ведення професійної діяльності: уміння робити аналіз, бачити наслідки професійної діяльності та її перспективи, здобувати та використовувати інформацію в професійних цілях»¹⁴.

У Новому тлумачному словнику української мови термін «компетенція» описується як «добра обізнаність з будь чим»¹⁵.

Великий тлумачний словник сучасної української мови означене поняття трактує як «коло повноважень певної організації або відповідальної особи; коло питань, з яких означена особа має наявні знання, досвід та повноваження»¹⁶.

Здійснюючи аналіз праць вчених кінця ХХ – початку ХХІ століть, ми усвідомили, що зазвичай слова «компетенція» та «компетентність» вважалися синонімічними, навіть взаємозамінними, у той же час сучасні вчені чітко розмежували їх і диференціюють у своїх дослідженнях.

У працях М. Кадемії вказано на те, що компетентність і досі розглядається неоднозначно й трактується достатньо широко, не є чітко визначеним для всіх напрямів, в тому числі і освітнього. Різноманітні трактування означеного феномену зумовлені різними теоретичними підходами вчених, науковими школами, а також деякими особливостями структури діяльності фахівців у різних професійних галузях. Однак, «компетенція» являється основним поняттям в реформуванні й модернізації змісту освіти. Компетентнісний підхід у освіті не заперечує

¹³ Зязюн І.А. Учитель у вимірах епох і цивілізацій. *Мистецтво та освіта*. 2008. № 3. С. 9–15.

¹⁴ Професійна освіта: Словник: [навч. посіб.]. Уклад. С.У. Гончаренко [та ін.]; За ред. Н.Г. Ничкало. Київ: Вища шк., 2000. 380 с.

¹⁵ Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). Том 1, А-К / укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. Київ, Вид-во «АКОНІТ», 2006. 926 с.

¹⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

потреби у формуванні знаннєвої бази (або ж тієї ж компетентності), а націлений на інтегральний результат¹⁷.

Дослідниця Л. Хоружа експериментальним чином довела, що «компетенція» являється новим концептуальним орієнтиром, який передбачає наперед визначені вимоги щодо підготовки фахівця, що, в свою чергу, безпосередньо стосується формування змістових особливостей освіти, використання у цьому процесі методів, прийомів, критеріїв, засобів та вибору діагностичних процедур. Вчена означає компетентність як певну динамічну категорію, що схарактеризовує особистість здобувача освіти як суб'єкта навчальної діяльності, формує здатність якісно виконувати свої повноваження у обраній професійній сфері; виражається через отримані знання, уявлення, розуміння, вміння, ціннісні орієнтації та інші якості особистості¹⁸.

У науковому доробку О. Пометун «компетентність» визначається як спеціально структурований (організований) набір професійних знань, умінь, навичок та ставлень, яких здобувач освіти набуває в процесі навчання, що дозволяють людині визначати і вирішувати професійні задачі, незалежно від контексту і складності проблеми¹⁹.

Досліджуючи психолого-педагогічні засади застосування інноваційних технологій викладання у вищій школі, І. Дичківська, В. Луговий, М. Левшин, О. Бондаренко визначили компетентність як здатність людини досить ефективно виконувати певну (у тому числі й професійну) діяльність. Компетенція – це особиста якість людини, яка визначає її поведінку й впливає на рівень виконання обраної (зокрема й професійної) діяльності²⁰.

Великий тлумачний словник сучасної української мови описує компетентність як певну обізнаність, поінформованість та авторитетність у певній галузі²¹.

¹⁷ Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.2. С. 160-166.

¹⁸ Хоружа Л.Л. Теоретичні аспекти впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/horuzall.pdf>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 27.02.2023.

¹⁹ Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : [б-ка з освітньої політики] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 66-72.

²⁰ Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: монографія / В.Луговий, М.Левшин, О.Бондаренко та ін., 2011. 260 с.

²¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

У Концепції «Нової української школи» досліджуваний феномен вживається як динамічна комбінація знань, способів мислення, певних поглядів, ціннісних орієнтацій, навичок, умінь та інших особистих якостей, що визначають спроможність особи якісно здійснювати професійну чи навчальну діяльність»²².

У праці Н. Ничкало у поняття «компетентність» входять не лише професійні знання, уміння, навички й досвід у певній спеціальності, але й особистісне ставлення до справи, означені нахили, інтереси, бажання й прагнення, а також здатність ефективно використовувати набуті знання та уміння, особистісні якості й здібності для забезпечення необхідного результату в професійній педагогічній діяльності»²³.

У Глумачному словнику української мови також наводиться термін «компетентний» – це та людина, яка володіє необхідними знаннями у конкретній галузі, досить обізнаний, має високу кваліфікацію та відповідає поставленим вимогам, що характеризують придатність до обраного роду діяльності. Компетенції, на думку авторів словника, є відчуженими від суб'єкта, вони наперед задані соціальними нормами (вимогами) до освітньої підготовки здобувача освіти. Їх необхідність зумовлюється забезпеченням якісної продуктивної діяльності в певній професійній сфері, тобто наявна націленість на соціально закріпленний результат. Відповідно, результатом набуття компетенцій саме й є компетентність, яка на противагу компетенції передбачає особистісну характеристику, тобто наявність позитивного ставлення до предмета діяльності²⁴.

Питання професійної компетентності є досить широко досліджуваними як в Україні, так і за кордоном. Загальнотеоретичні засади компетентісно орієнтованого підходу в освітній галузі представлені в розрізі формування професійної компетентності майбутнього фахівця (І. Бех, М. Євтух, О. Кононко, Н. Кузьміна, О. Савченко, Н. Ничкало та ін.).

Педагогічний словник розглядає професійну компетентність як інтегративну характеристику ділових й особистісних якостей фахівця педагогічної галузі, що забезпечується певним рівнем знань, вмінь та досвіду, які будуть достатніми для досягнення мети із певного виду

²² Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]-Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf...> Заголовок з екрану. Дата звернення: 19.03.2023.

²³ Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький: ТУП, 2002. 396 с.

²⁴ Глумачний словник української мови: понад 12 500 статей (близько 40 000 слів) / за ред. В. С. Калашника. 2-ге вид., випр. і доп. Харків: Прапор, 2005. 992 с.

професійної діяльності. Примітно, що включається також в змістову структуру моральна позиція фахівця²⁵.

Н. Баловсяк визначає «професійну компетентність найвищим рівнем професійної майстерності педагога, що складається із арсеналу знань, умінь, певних здібностей, відповідних обраній професії, результатів та способів життєдіяльності людини, норм поведінки в суспільстві, внутрішніх особистісних мотивів, що дають можливість опанувати професію, досягти значних професійних результатів». Компетентність визначається дослідником як здатність особистості реалізовувати професійну діяльність на якісному високому рівні майстерності²⁶.

У дослідженнях Н. Кропотової ми зустрічаємо наступне визначення поняття «професійна компетентність – система особистісних якостей, наявність знань та умінь, що зумовлюють готовність й здатність фахівця реалізовувати професійну діяльність в сучасних умовах²⁷.

Досліджуваний феномен описують і дослідниці С. Сисоєва й І. Соколова, як «інтегровану властивість особистості, що характеризує здатність фахівця реалізовувати професійну діяльність на якісно високому рівні»²⁸.

У праці Р. Гуревича розглянуто феноменологію поняття «професійна компетентність». Вчений стверджує, що це досить складне багатомірне поняття, яке трактується наступним чином:

- властивість особистості, яка виявляється у процесі професійної діяльності через особистісне відношення;
- сукупність теоретичної і практичної готовності фахівця до реалізації себе в професійній діяльності;
- система професійних знань, умінь й способів здійснення професійної діяльності;
- є системоутворюючим чинником, що включає набір знань, умінь, навичок, способи й прийоми їх реалізації в професійній діяльності, комунікації, розвитку особистості²⁹.

²⁵ Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

²⁶ Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: дис. канд. пед. наук, спец. 13.00.04. Київ, 2006. 330 с.

²⁷ Кропотова Н. Чотири аспекти професії як соціокультурного феномену. *Вища школа*. 2010. №3/4. С.44-50.

²⁸ Сисоєва С. О., Соколова І. В. Дослідження проблем неперервної професійної освіти: генезис понять. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 9. С. 303-309.

²⁹ Гуревич Р., Кадемія М. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутнього педагога. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.* Хмельницький: 2009. 498 с.

Здобувачі вищої освіти набувають педагогічної компетентності через освітній процес, самостійну освітню діяльність, систематичне підвищення кваліфікації, що в сукупності перетворюється в педагогічну майстерність.

Саме показники педагогічної майстерності (за І. Зязюном) виявляються у високому діапазоні рівня виконавства, якості викладання, особистісної праці над професійним самовдосконаленням, доцільних та адекватних різним педагогічним ситуаціям діях педагога, досягненні найвищих результатів навчання та виховання дітей³⁰.

Таким чином, компетентнісний підхід у освітній галузі є парадигмальним утворення, цілісним, інтегральним поняттям, яке передбачає всебічний розвиток особистості, формування різного роду способів діяльності, необхідних для вирішення задач, які зустрічаються в професійній роботі та формування професійних навичок завдяки набуттю системи компетентностей. Аналіз літературних джерел дозволяє чітко розмежувати поняття «компетентність» та «компетенція». Поняття компетентність виявилось значно ширшим і включає низку компетенцій. Компетенцію означаємо як набір певних знань, умінь та навичок, а також особистісних якостей, які необхідні для певної сфери діяльності, а компетентність, в свою чергу, розглядаємо як якість володіння компетенціями на практиці, в професійній діяльності. Професійна компетентність, на нашу думку, це сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутнього фахівця, які потрібні для забезпечення якісної професійної діяльності.

2. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів як психолого-педагогічна проблема

Нова парадигма освіти передбачає застосування компетентнісного підходу у підготовці висококваліфікованих фахівців педагогічного профілю.

Проблема підготовки педагогічних кадрів перебуває в царині інтересів науковців педагогічної науки та суміжних наук. Теоретичні, практичні й методичні аспекти підготовки майбутніх вчителів висвітлені в працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених (М. Аванс, І. Бех, М. Вашуленко, М. Грін, О. Дубасенюк, С. Мартиненко, О. Пехота, Т. Поніманська, М. Самервіль, Г. Тарасенко, К. Щербакової та інших).

Відтак, у педагогіці й психології вищої школи розглядаються різні аспекти професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Різні аспекти проблеми формування професійно важливих умінь вчителя розглядають О. Абдулліна, І. Бех, Н. Гавриш, І. Дичківська, Н. Кузьміна, М. Рожков, Н. Тализіна, А. Щербакова та ін.

³⁰ Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.

Дослідники наголошують на важливості використання сучасних інноваційних форм роботи, залучення здобувачів вищої освіти до моделювання, конструювання, відпрацювання проблемних ситуацій, накопичення індивідуального практичного досвіду роботи з школярами.

У праці вченої Л. Хоружої розкриваються теоретичні аспекти застосування компетентнісного підходу в закладах вищої освіти, які мають у своїй основі наступні складові частини:

- формування та розвиток арсеналу професійних компетентностей;
- можливість засвоїти практичні навички щодо врегулювання конфліктів через створення проблемних ситуацій та спостереженням за освітнім процесом;

- врахування вимог суспільства та актуальних потреб ринку праці;
- цільове призначення освітньої діяльності та отримання освіти в цілому;

- ціленаправленість на результат в практичному аспекті;
- активізація суб'єктного відношення у навчальній діяльності;
- технологічність, яка передбачає створення умов для різних видів діяльності (соціальної, експериментальної, проектної, дослідницької)³¹.

Дослідження Т. Франчук засвідчують, що оптимізація процесу професійної освіти на засадах компетентнісного підходу реалізується для здобувачів вищої освіти за формулою «я вчусь», а не «мене навчають». Це можливо за наступних умов: формування системного освітнього простору з визначеними ціннісними орієнтаціями, «моделлю спеціаліста» який забезпечує взаємодію усіх учасників освітнього процесу; підвищення рівня усвідомлення викладачами й здобувачами освіти цінностей і технологічних особливостей компетентнісної освіти; проектування в освітніх закладах логіки й системи змін, що мають в основі компетентнісний підхід, який забезпечує готовність до застосування інноваційних педагогічних технологій; формування педагогічних ситуацій, де викладачі й здобувачі вищої освіти є суб'єктами реформаційних освітніх процесів; наявності достатнього науково-методичного забезпечення, яке спроможне адаптувати державну програму розвитку професійної освіти до індивідуальних особливостей закладу освіти; забезпечення взаємозв'язку та інтеграції педагогічного, психологічного й соціологічного аспектів освітнього процесу, застосування в ньому науково доцільних форм, методів та способів організації освітньої діяльності³².

³¹ Хоружа Л.Л. Теоретичні аспекти впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/horuzall.pdf>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 27.02.2023.

³² Франчук Т. Й. ВНЗ як суб'єкт інтеграції теорії і практики компетентнісної професійної освіти: проблеми та перспективи. *Компетентнісний підхід в освіті*:

У працях В. Бондара та І. Шапошнікової³³ вказано на те, що сучасний педагог має мати достатній багаж знань та навичок як діяти в різних ситуаціях, які можуть виникати в практичній діяльності, уміти застосовувати сучасні інноваційні технології навчання та виховання учнів, модернізувати освітню діяльність у відповідності з мінливістю умов. Успіх підготовки майбутнього педагога залежить від особистісної мотивації здобувача освіти, багажу знань та бажання вчитися ще, здатності застосовувати набуті уміння в практичній діяльності (під час педагогічної практики) та різних формах діагностики знань і розробці системи роботи з дітьми.

Українські дослідники зауважують, що слід звернути увагу на адаптивність навчання здобувачів освіти, адже змістова структура, сутнісні характеристики та принципи реалізації можливі лише через впровадження компетентнісного підходу у фаховій підготовці педагога.

Відтак, експериментальними дослідженнями доведено, що адаптивна функція навчання у процесі професійної підготовки вчителів реалізується за трьома рівнями:

1. Індивідуальному, що стосується психофізіологічної адаптації людини до різних видів навантажень (інтелектуального або розумового, психологічного та фізичного) під час навчання та в позанавчальний час.

2. Особистісному, який враховує адаптивні можливості здобувачів вищої освіти до можливих змін, професійно значущого відношення до дітей, використання морально-ціннісних орієнтацій, що відображають інтерес до певних навчальних дисциплін.

3. Суб'єктному, який дозволяє адаптуватися до психологічного навантаження в шкільному середовищі шляхом набуття індивідуального життєвого досвіду; оволодіння майбутнім педагогом набором фахових педагогічних знань, умінь та навичок, що зумовлюють формування конкурентоспроможної особистості, фахівця високого рівня³⁴.

Вчені стверджують, що розуміння своїх слабких і сильних сторін дозволяє прискорити адаптаційні процеси і спонукає до усвідомлення значущості професії вчителя.

теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 5-10.

³³ Бондар В. І., Шапошнікова І. М. Адаптивне навчання: сутність, структура та принципи здійснення на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 143-150.

³⁴ Бондар В. І., Шапошнікова І. М. Адаптивне навчання: сутність, структура та принципи здійснення на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 143-150.

Провідним чинником результативності здобутої освіти, компетентності студента є динамічне ставлення до суспільнозначущих запитів і потреб, уміння пристосовуватися до систематичних змін, які відбуваються у процесі реформування освітньої галузі.

Розвиток професійної компетентності майбутнього педагога передбачає формування нової структури компетентності через мотиваційно-ціннісну сферу, яка визначається рівнем оволодіння студентами знаннями. А це, в свою чергу, свідчить про те, процес професійного зростання налагоджений і враховує індивідуальні потреби людини.

Становлення і розвиток професійної компетентності майбутнього педагога реалізовується через зміст освіти, у який входять не лише навчальні дисципліни, а й певні професійні навички й уміння, які формуються у процесі оволодіння предметом, а також під час активної участі здобувача освіти в соціальній сфері, політичному та культурному житті закладу вищої освіти. Саме цей комплексний підхід дозволяє розвиватись особистості майбутнього фахівця педагогічної сфери, він включає також саморозвиток і постійне самовдосконалення.

Згідно досліджень Р. Гуревича, провідними умовами розвитку професійної компетентності майбутніх педагогів є наступні:

1. Організаційно-управлінські (наявність навчального плану спеціальності, семестрові графіки навчання, складання та варіювання розкладу, формування компонентів, критеріїв та показників визначення рівня компетентності, достатнє матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності).

2. Навчально-методичні (проведення відбору змістового наповнення занять, інтеграція та систематична модернізація різних курсів, виділення основних ідей).

3. Технологічні (проведення контролю та оцінки, організація й забезпечення участі здобувачів освіти у активних формах навчання, визначення переліку вмінь, що є складовою частиною компетентності, застосування інноваційних педагогічних технологій).

4. Психолого-педагогічні (проведення діагностики розвитку здобувачів вищої освіти, стимулювання мотивації навчання та заохочувальні програми, визначення компонентів, критеріїв й показників компетентності, рефлексивно-оцінний етап, залученість студентів до управлінської роботи)³⁵.

Нам імпонує думка М. Кадемії про те, що компетентність є результатом здобуття освіти у закладі вищої освіти, а освітній процес, в

³⁵ Гуревич Р. С. Компетентнісний підхід у професійно-педагогічній освіті. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару* 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 137-142.

свою чергу, слід будувати таким чином, щоб передбачити проблемні ситуації, які будуть наближені до реального життя, в яких майбутні фахівці зможуть відшліфувати свої знання. При таких умовах підготовка педагогів у педагогічному освітньому закладі дозволить у максимально природній спосіб сформувати навички практичної діяльності.

Особливою складовою компетентнісного підходу щодо організації освітнього процесу для спеціалістів педагогічного профілю у закладі вищої освіти є його орієнтація на якісний рівень надання освітніх послуг; навчання, що характеризується активним та самостійним оволодінням студентами теоретичними та прикладними знаннями, які закладені Державними стандартами освіти в Україні³⁶.

Підготовка здобувачів вищої освіти у сучасних реаліях модифікує усталений зміст і систему організації освітньої діяльності. Відтак побудова освітнього процесу на компетентнісній основі має враховувати певні особливості (за М. Кадемією):

- включення здобувачів вищої освіти до активної діяльності з планування, розподілу, реалізації, оцінювання, контролю та корекції процесу їхньої підготовки до професійної педагогічної діяльності у навчальному закладі;
- вибір кожним студентом власної освітньої траєкторії через залученість до організаційної складової освітньої діяльності;
- організація роботи зі створення освітніх проєктів у співпраці педагог-студент;
- набуття практичних навичок у процесі педагогічної практики;
- усвідомлення необхідності навчатись і відповідально ставитись до цього процесу;
- систематичне підвищення мотивації, розвиток інтересів та стимулювання до особистісного самовдосконалення.

Значне збільшення обсягу самостійної роботи здобувачів вищої освіти сприяє покращенню їхньої відповідальності за особистісні результати навчальної діяльності. При означених умовах значно знижується навантаження на студента, що дозволяє йому працювати у невимушеній атмосфері із врахуванням індивідуальної траєкторії розвитку, що включає найкращі таланти, пізнавальні потреби та індивідуальні особливості сприйняття нової інформації. Результати означеного навчання дозволяють здобувачам освіти набути практичного досвіду, побачити проблемні ділянки, отримати навички дослідницької та експериментальної роботи, проведення діагностичних процедур,

³⁶ Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 160-166.

спостереження; відкрити можливості проектування, взаємодії, використання апробованих і набуття інноваційних технологій отримання продукту власної професійної діяльності, оцінювання рівня його якості і можливостей для подальшого використання.

Важливими в умовах компетентнісного підходу до навчання є вибір засобів, методів, прийомів та форм організації навчання здобувачів вищої освіти, при яких формування знань та вмій реалізується у їхній практичній діяльності; роботі в групі та підгрупах, парах; застосування активних форм та методів навчальної діяльності³⁷. З означеною метою у освітньому процесі закладів вищої освіти застосовуються інноваційні педагогічні технології.

Використання інноваційних технологій в освіті здобувачів вищої школи присвячені праці Л. Артемової, І. Дичківської, М. Кадемії, О. Кононко, О. Пометун, Т. Поніманської, С. Сисоєвої та ін. Вчені у своїх дослідженнях розкривають особливості підготовки педагогічних кадрів до впровадження інновацій, навігаторського передового педагогічного досвіду і формування готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності. Інноваційна педагогічна діяльність є особливим видом творчої діяльності, яка ціленаправлена на оновлення системи освіти.

Дослідниця І. Дичківська вважає, що інноваційна педагогічна діяльність є заснованою на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямованої педагогічної діяльності, орієнтована на зміну та розвиток освітнього процесу з метою досягнення високих результатів навчання, одержання нових знань, формування якісно кращої педагогічної практики»³⁸.

Вченою виокремлені наступні рівні сформованості готовності до впровадження педагогічних інновацій: інформаційний, пробний та творчий. При інформаційному рівні характерними є застосування в конкретних методиках діяльності педагогів-новаторів, а також використання передового зарубіжного досвіду у власній професійній діяльності. Педагоги пробного рівня прагнуть апробувати на практиці відомі інноваційні технології, експериментують та діляться даними, які отримуються дослідницьким шляхом. Педагоги, які віднесені до творчого рівня успішно володіють інноваціями, навіть беруть участь у їх створенні, модифікації, вдосконаленні.

³⁷ Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 160-166.

³⁸ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

Таким чином, проблема формування професійної компетентності майбутніх педагогів є гостро актуальною і достатньо широко розкривається в психолого-педагогічній літературі. Учені викремлюють складові процесу підготовки здобувачів вищої освіти у процесі їхнього навчання в межах закладів вищої освіти педагогічного профілю та рекомендують застосовувати інноваційні засоби й технології в роботі зі здобувачами вищої освіти.

3. Змістово-організаційне забезпечення процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів засобами проєктної діяльності

Реформаційні зміни, які відбуваються нині в системі освіти України, потребують застосування інноваційних педагогічних технологій, що забезпечать ефективність освітнього процесу підготовки здобувачів вищої освіти. Однією з провідних технологій є проєктна, яка забезпечує продуктивний взаємозв'язок теорії з практикою; дозволяє ефективно формувати професійну компетентність у майбутніх педагогів: вміння навчатися впродовж всього життя, комунікативну, здоров'я-збережувальну, громадянську, соціальну та низку інших. Застосування проєктних технологій має на меті формування професійної компетентності майбутніх фахівців педагогічної сфери, що надає можливість інтенсифікації процесу надання і засвоєння знань, який, в свою чергу, призводить до розвитку індивідуальних професійних якостей, накопичення практичного досвіду, що передбачає сталий розвиток і систематичне набуття нових знань.

Теоретичні засади проєктної діяльності описуються в дослідженнях В. Гузєєва, О. Зосименко, М. Кадемїї, О. Коберника, Є. Полат, С. Сисоєвої, І. Шендрик та ін.

Наукові розвідки вчених щодо навчання із застосуванням методу проєктів засвідчують те, що вони сприяють розвитку навичок самостійного отримання знань, використання передових педагогічних технологій, інноваційних технологій навчання. Важливою складовою процесу є опора на фундамент знань, які отримані під час шкільного навчання та набуття нових і їх впровадження вже у власну практичну педагогічну діяльність.

Застосування в освітньому процесі закладів вищої освіти педагогічного спрямування неімітаційних й імітаційних методів навчання дозволяє залучати здобувачів вищої освіти до саморозвитку, активної пізнавальної діяльності, підтримки інтересу до майбутньої педагогічної діяльності, обраної професії, сформувати самостійність та відповідальність за прийняті рішення. Певної ваги значення набуває

правильна організація самостійної роботи здобувачів з дотриманням наступних умов:

- система аудиторної та позааудиторної самостійної роботи й методик її реалізації;
- створення бази навчально-методичного забезпечення для самостійної роботи здобувачів;
- здійснення системного й постійного контролю за результатами самостійної роботи студентів³⁹.

Відтак, проектна діяльність – це спосіб продуктивного навчання, який має на меті не скільки засвоєння знань і не набуття компетентностей і програмних результатів, визначених освітньою програмою, а реальне застосування, розвиток та збагачення особистісного досвіду здобувачів освіти й їхніх уявлень про навколишній світ⁴⁰. Вона являється активною формою розвитку пізнавальних та творчих навичок здобувачів, їхніх умінь самостійно узагальнювати, конструювати свої знання, орієнтуватися у навколишній дійсності, інформаційному просторі і суспільстві загалом, практично та логічно мислити.

Проектна діяльність є конструктивною та продуктивною діяльністю особистості, яка ціленаправлена на розв’язання життєвих проблем, досягнення кінцевого результату, мети діяльності через планування, реалізацію і переборювання ймовірних перешкод у процесі роботи над проектом. Проектну діяльність можна віднести до унікальних способів практики професійної діяльності, яка потребує навичок з прогнозування майбутнього результату, створенням кінцевого образу, здійсненням і оцінкою наслідків реалізації власного задуму і своїх дій. Проектування являється творчою інноваційною діяльністю⁴¹.

Професійна компетентність педагога – це динамічна система, яка передбачає можливості особи для успішної соціалізації та реалізації у професійній діяльності. Діяльність педагога має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості дитини шляхом навчання й виховання, які мають в основі загальнолюдські морально-духовні цінності; забезпечуються принципами науковості, системності, інтегративності, єдності навчання та виховання; ґрунтується на засадах моральності, гуманізму, демократичних цінностей, громадянської

³⁹ Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.2. С. 160-166.

⁴⁰ Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. Наволокова. Харків: Основа, 2011. 176 с.

⁴¹ Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

свідомості, взаєморозуміння і поваги між людьми; забезпечує позитивне світобачення й розуміння основ функціонування сім'ї, родини, суспільства та держави в цілому⁴². Вказані обставини періодично модернізують і вдосконалюють підходи щодо підготовки учителів. Обраний в межах дослідження метод проектів, згідно праць вчених є досить ефективним засобом формування професійної компетентності майбутніх фахівців педагогічної сфери діяльності.

Процес реалізації проекту активізує креативне і логічне мислення, розвиває творчі здібності і сприяє активності й самостійності студентів, що і впливає на формування їхньої професійної компетентності.

В процесі проектної діяльності у майбутніх педагогів формуються уміння й практичні навички проектування власної майбутньої педагогічної діяльності, здатність до розв'язання поставлених задач навіть складного характеру, творчо-креативне й логічне мислення, розвиваються здібності до комунікації, взаємодії з людьми інших професій, власного колективу і загалом до уміння бути корисним в колективній діяльності⁴³.

Під час організації проектної діяльності здобувачів вищої освіти в освітньому процесі має бути створена атмосфера творчого пошуку, щоб сам процес пошуку рішень проблеми приносив задоволення, а це, відповідно, сприяє новим дослідженням і науковим розвідкам. Тематика проектів може задаватись наперед, а може узгоджуватись між учасниками освітнього процесу у відповідності з їхніми вподобаннями і побажаннями. Типологія також має широке розгалуження. Так, Н. Наволокова класифікує типи проектів наступним чином:

– творчі проекти, які передбачають максимально індивідуалізований і нетрадиційний підхід до вирішення, представлення й оформлення результатів (альманахи, театралізовані видовища, твори як образотворчого так і прикладного мистецтва, мультимедійні презентації, відеофільми);

– ігрові проекти, що передбачають використання ігрових технологій у проектній діяльності;

– інформаційні проекти, які ціленаправлені на збір інформації про досліджуваний об'єкт чи явище з метою його детального аналізу, узагальнення та представлення презентаційним шляхом;

⁴² Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Початкова школа*. 2012. № 8. С. 1–6.

⁴³ Давидова С.В. Роль творчих проектів у формуванні професійної компетентності сучасних учителів. *Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка в системі гуманітарного знання»*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 36-39.

– практико-орієнтовані проекти, що враховують професійні та/або соціальні інтереси учасників проекту (самих здобувачів освіти) або зовнішнього замовника (викладача, бази практики, працевдаця). Продукт в такому випадку оговорюється наперед і застосовується безпосередньо у професійній діяльності;

– дослідницькі проекти, які структуровано нагадують реальне наукове дослідження; включають обґрунтування актуальності проблеми, генерацію гіпотез з наступною їх перевіркою, висвітлення та обговорення отриманих результатів в процесі реалізації проекту⁴⁴.

Вчена Е. Федорчук класифікує проекти наступним чином:

– продуктивний проект, який передбачає орієнтацію на практичну (трудова) діяльність;

– споживчий проект, який ціленаправлений на забезпечення соціального комфорту споживачів продукту;

– дослідницький проект, що передбачає наукові розвідки у відповідності з обраним педагогічним фахом;

– навчальний проект, який дозволяє напрацювати через певні вправи необхідні професійні навички⁴⁵.

Типологія проектів може бути й такою: інтелектуальні, матеріальні, екологічні, сервісні⁴⁶.

Робота над проектом передбачає три етапи:

1. Підготовчий, що характеризується визначенням теми, мети, завдань проекту; планування роботи; обрання способів збору інформації, різних видів методів, форми й типу презентації, компонентів, критеріїв та показників оцінювання.

2. Практико-виконавчий, який передбачає збір інформації; розв'язання поточних завдань; педагогічне спостереження; проведення психолого-педагогічного експерименту; аналіз літератури та інформації шляхом узагальнення; формулювання лаконічних висновків; оформлення результатів у завершеному вигляді; підготовка виступу й презентації.

3. Заключний репрезентує отримані результати, відбувається оцінка роботи та самооцінка отриманих результатів.

Кожен із етапів роботи над реалізацією проекту передбачає виконання певних дій, які мотивують до подальшої діяльності,

⁴⁴ Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. Наволокова. Харків: Основа, 2011. 176 с.

⁴⁵ Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Е.І. Федорчук. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. С. 57.

⁴⁶ Савченко Л. О. Проектна діяльність в практиці вищої педагогічної школи: [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://scaspee.com/all-materials/11>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 11.03.2023.

створюють позитивну атмосферу навчання, допомагають відшліфувати свої знання на практиці для рішення професійних та/або життєвих проблем, сприяють активізації, формують ініціативність.

У процесі здійснення проектної діяльності у майбутніх педагогів формуються уміння й навички проєктування професійної педагогічної діяльності і підняття її на високий професійний рівень⁴⁷.

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, яка потребує інтегрованих знань та дослідницького пошуку для її розв'язання. Результати запланованої діяльності мають мати практичну, теоретичну та пізнавальну значимість. Головною складовою методу є самостійність здобувача при вирішенні поставлених задач⁴⁸.

Проектна діяльність майбутніх педагогів забезпечує набуття професійних соціально значущих знань, умінь й навичок, які відповідають сучасному запиту суспільства і парадигмі особистісно зорієнтованого навчання, відтак означені знання та вміння дозволяють навіть працюючим педагогам навчатися упродовж всього життя та успішно реалізуватися в професійній діяльності.

У сучасних умовах підготовки майбутніх педагогів слід також вивчати потреби та запити стейкхолдерів, удосконалювати змістову частину, оновлювати форми та методи організації навчання та педагогічної практики здобувачів освіти⁴⁹.

Таким чином, проектна діяльність досить дієвим засобом формування професійної компетентності майбутніх педагогів та має визначальне значення для педагогічної науки. Вона створює не тільки умови для здобуття та відпрацювання певних теоретичних знань і практичних навичок, а також позитивну атмосферу процесу розв'язання проблеми, навчання.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження засвідчують актуальність проблеми професійного зростання майбутніх педагогів із використанням інноваційних педагогічних технологій. Важливою складовою загальної

⁴⁷ Давидова С.В. Роль творчих проєктів у формуванні професійної компетентності сучасних учителів. *Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка в системі гуманітарного знання»*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 36-39.

⁴⁸ Савченко Л. О. Проектна діяльність в практиці вищої педагогічної школи: [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://scaspee.com/all-materials/11>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 11.03.2023.

⁴⁹ Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 160-166.

професійної підготовки педагогічних кадрів є застосування засобів проектної діяльності.

У процесі аналізу літературних джерел нами було визначено сутнісні характеристики, змістові особливості базових понять дослідження. Компетентнісний підхід у освітній діяльності є інтегральним поняттям, який передбачає всебічний розвиток особистості здобувача освіти, формування способів діяльності, що необхідні для вирішення життєво значущих завдань та формування відповідних професійних навичок, в основі яких набуваються необхідні компетентності. Ми відзначаємо досить чітку диференціацію понять «компетентність» та «компетенція». Поняття компетентність виявилось значно ширшим і включає низку компетенцій. Компетенцію означаємо як набір певних знань, умінь та навичок, а також особистісних якостей, які необхідні для певної сфери діяльності, а компетентність, в свою чергу, розглядаємо як якість володіння компетенціями на практиці, в професійній діяльності. Професійна компетентність, на нашу думку, це сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутнього фахівця, які потрібні для забезпечення якісної професійної діяльності.

Важливою умовою компетентнісного навчання є застосування активних форм та методів навчальної діяльності; інноваційних педагогічних технологій. Однією з найважливіших технологій є проектна діяльність.

Метод проектів у підготовці майбутніх педагогів є досить актуальним і сучасним видом навчання, який дозволяє створити умови для реалізації особистісного творчого потенціалу здобувачів вищої освіти, підвищення їхньої мотивації, інтересу до процесу діяльності, сприяє набуттю необхідних умінь й знань, розвитку логічного мислення, інтелектуальних здібностей.

Проектна діяльність майбутніх педагогів дозволяє підготувати конкурентоспроможного фахівця, який набуває у процесі навчання необхідних професійних соціально значущих знань, умінь і навичок.

АНОТАЦІЯ

Компетентнісний підхід у освіті є інтегральним поняттям, який передбачає всебічний розвиток особистості здобувача освіти, формування способів діяльності, що необхідні для розв'язання життєво значущих завдань і формування професійних навичок завдяки набуттю професійних компетентностей.

Чітко диференційовано поняття «компетентність» та «компетенція». Поняття компетентність є значно ширшим і включає низку компетенцій. Компетенцію означено як набір певних знань, умінь та навичок, а також

особистісних якостей, які необхідні для певної сфери діяльності, а компетентність, в свою чергу, розглядаємо як якість володіння компетенціями на практиці, в професійній діяльності. Професійна компетентність є сукупністю знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутнього фахівця, які потрібні для забезпечення якісної професійної діяльності.

Розкрито змістовно-організаційне забезпечення процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів засобами проектної діяльності. Доведено, що саме проектна діяльність допомагає створити не лише умови для якісного здобуття й практичного відпрацювання певних професійних знань та навичок, а й позитивну атмосферу процесу навчання. Описано, що метод проектів може буде ефективним у професійному зростанні майбутнього педагога.

Література

1. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: дис. канд. пед. наук, спец. 13.00.04. Київ, 2006. 330 с.
2. Бондар В. І., Шапошнікова І. М. Адаптивне навчання: сутність, структура та принципи здійснення на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 143-150.
3. Васильєва М. П. Культурологічний підхід до процесу професійної підготовки майбутнього педагога. *Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки. Збірник наукових праць*. Вип. 47. Запоріжжя, 2007. С. 67.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
6. Гуревич Р. С. Компетентнісний підхід у професійно-педагогічній освіті. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару* 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 137-142.
7. Гуревич Р., Кадемія М. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутнього педагога. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.* Хмельницький : 2009. 498 с.

8. Давидова С.В. Роль творчих проєктів у формуванні професійної компетентності сучасних учителів. *Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка в системі гуманітарного знання»*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 36-39.
9. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький: ТУП, 2002. 396 с.
10. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
11. Довмантович Н. Г. Проєктна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Випуск 1 (40). С. 92-95.
12. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремінь. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
13. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. Наволокова. Харків: Основа, 2011. 176 с.
14. Зазуліна Л. В. Педагогічні проєкти: науково-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Абетка НОВА, 2006. – 40 с.
15. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014*. 2014 р. № 37-38. С. 2716.
16. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/legislation/law/2232/>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 21.03.2023.
17. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради УРСР від 20.08.1991*. 1991 р. № 34. С. 451.
18. Зязюн І.А. Учитель у вимірах епох і цивілізацій. *Мистецтво та освіта*. 2008. № 3. С. 9–15.
19. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
20. Кадемія М. Ю. Компетентнісний підхід – основа модернізації підготовки вчителів. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 160-166.
21. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]-Режим доступу:<https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf...> Заголовок з екрану. Дата звернення: 19.03.2023.
22. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/247733378>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 03.03.2023.
23. Кропотова Н. Чотири аспекти професії як соціокультурного феномену. *Вища школа*. 2010. № 3/4. С. 44-50.

24. Машкова І. М. Компетентнісно орієнтований підхід – складова педагогічної майстерності сучасного викладача ВНЗ. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2. С. 38-45.

25. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja [Електронний ресурс] / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> . Заголовок з екрану. Дата звернення: 12.03.2023.

26. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). Том 1, А-К / укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. Київ, Вид-во «АКОНІТ», 2006. 926 с.

27. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : [б-ка з освітньої політики] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 66-72.

28. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65-69.

29. Професійна освіта: Словник: [навч. посіб.]. Уклад. С.У. Гончаренко [та ін.]; За ред. Н.Г. Ничкало. Київ: Вища шк., 2000. 380 с

30. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: монографія / В.Луговий, М.Левшин, О.Бондаренко та ін., 2011. 260 с.

31. Савченко Л. О. Проектна діяльність в практиці вищої педагогічної школи: [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://scaspee.com/all-materials/11>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 11.03.2023.

32. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Початкова школа*. 2012. № 8. С. 1–6.

33. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Дослідження проблем неперервної професійної освіти: генезис понять. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 9. С. 303-309.

34. Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Е.І. Федорчук. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. С. 57.

35. Тлумачний словник української мови: понад 12 500 статей (близько 40 000 слів) / за ред. В. С. Калашника. 2-ге вид., випр. і доп. Харків: Прапор, 2005. 992 с.

36. Франчук Т. Й. ВНЗ як суб'єкт інтеграції теорії і практики компетентнісної професійної освіти: проблеми та перспективи. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.2. С. 5-10.

37. Хоружа Л.Л. Теоретичні аспекти впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/horuzall.pdf>. Заголовок з екрану. Дата звернення: 27.02.2023.

Information about the authors:

Dychkivska Ilona Mykolaivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Preschool Pedagogy and Psychology and Special
Education named after prof. T. I. Ponimanska
Rivne State University of Humanities
12, Stepana Bandery str., Rivne, 33028, Ukraine

Pavlyuk Tetyana Oleksandrivna,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Preschool Pedagogy and
Psychology and Special Education named after prof. T. I. Ponimanska
Rivne State University of Humanities
12, Stepana Bandery str., Rivne, 33028, Ukraine

Mykhalchuk Roman Yuriyovych,

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of World History
Rivne State University of Humanities
12, Stepana Bandery str., Rivne, 33028, Ukraine